

Araştırma Makalesi / Research Article

KAMUOYUNDA BATI DÜNYASINA, ULUSLARARASI ÖRGÜTLERE, ULUS-DEVLETE VE BELEDİYELERE YÖNELİK DEMOKRASİ ALGISI*

Feyzullah ÜNAL¹
Mustafa DEMİRCİ^{2}**

Öz

Demokrasi kavramı Antik Yunan'dan günümüze sürekli tartışılmaktadır. Bu tartışmalar demokrasinin normatif ve prosedürel birçok türünü ortaya çıkarmıştır. Demokrasi modern toplumlarda barışın sürdürülmesi, temel hak ve hürriyetlerin korunabilmesinin şartı olarak nitelendirilmektedir. I. ve II. Dünya Savaşı'nın ardından dünyada barışın tesisi, muhtemel çatışmaların önlenmesi, demokratik yönetimlerin korunması gibi çabalar yaygınlaşmıştır. Birleşmiş Milletler (BM) ve Avrupa Birliği (AB) bu tür çabaların bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte hem AB'nin hem BM'nin bölgesel ve küresel ölçekte yaşanan sorunlar karşısındaki tutum ve çabaları barışa ve güvenliğe katkı sunmasının yanı sıra demokratik tutum bakımından da eleştirilere maruz kalmaktadır. Yine merkezileşme ve yerelleşme tartışmaları hem yönetsel hem demokratik standartlar bakımından tartışma konusu olmuştur. Bu çalışmanın amacı da kamuoyunun demokrasiye yönelik düşüncesi ekseninde Batılı ülkelere, uluslararası örgütlere, ulus-devlete ve belediyelere yönelik demokrasi algısını ortaya koymaktır. Çalışma, tarama modelinde tasarlanmıştır. Araştırmanın katılımcıları 527 kişiden oluşmaktadır. Araştırmacılar tarafından 'Kamuoyunda Batı Dünyasına, Uluslararası Örgütlere, Ulus-devlete ve Belediyelere Yönelik Demokrasi Algısı Anketi' adlı anket hazırlanarak veriler toplanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında kamuoyunda çoğunluğun düşüncesine göre uluslararası ilişkilerin demokratik esaslara dayanmadığı ve ulus-devletin demokrasi, temel hak ve hürriyetlerin korunması bakımında en tercih edilir birim olarak görüldüğü ortaya çıkmıştır. Ayrıca araştırmanın bulguları ışığında belediyelere yönelik farkındalık oluşturulması, BM'nin kurumsal yapısının demokratikleştirilmesi öneri olarak sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Demokrasi, AB ve BM, Ulus-devlet, Belediyeler, Demokrasi algısı

PUBLIC PERCEPTION OF DEMOCRACY TOWARDS THE WESTERN WORLD, INTERNATIONAL ORGANIZATIONS, NATION-STATE AND MUNICIPALITIES

Abstract

The concept of democracy has been constantly debated since Ancient Greece. These debates have led to the emergence of many normative and procedural types of democracy. Democracy is characterised as a condition for maintaining peace and protecting fundamental rights and freedoms in modern societies. After World War I and World War II, efforts such as establishing peace, preventing possible conflicts and protecting democratic governments have become widespread in the world. The United Nations (UN) and the European Union (EU) emerged as a product of such efforts. However, the attitudes and efforts of both the EU and the UN in the face of regional and global problems have been subjected to criticism not only in terms of their contribution to peace and security but also in terms of democratic attitudes. Again, centralisation and decentralisation debates have been the subject of discussion in terms of both administrative and democratic standards. The aim of this study is to reveal the perception of democracy towards Western countries, international organisations, the nation-state and municipalities in the axis of public opinion towards democracy. The study was designed in the survey model. The participants of the study consisted of 527 people. The researchers prepared a questionnaire titled 'Survey on Public Perception of Democracy towards the Western World, International Organisations, Nation-State and Municipalities' and collected data. When the results of the survey were analysed, it was revealed that according to the opinion of the majority of the public, international relations are not based on democratic principles and the nation-state is seen as the most preferable unit in terms of democracy and protection of fundamental rights and freedoms. In the light of the findings of the survey, it is recommended to raise awareness among municipalities and democratise the institutional structure of the UN.

Keywords: Democracy, EU and UN, Nation-state, Municipalities, Perception of democracy

* Artvin Çoruh Üniversitesi, Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan (15.12.2023 tarihli) araştırmanın etik açıdan uygun olduğuna dair izin alınmıştır (Karar Sayısı: E-18457941-050.99-117115).

¹ Prof. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, ORCID: 0000-0002-6109-6582

² Dr. Öğr. Üyesi, Artvin Çoruh Üniversitesi, Yusufeli Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, ORCID: 0000-0002-7341-3696

** Sorumlu Yazar (Corresponding Author): mustafademirci@artvin.edu.tr

Başvuru Tarihi (Received): **Kabul Tarihi (Accepted):** 17.07.2025

Giriş

Demokrasi kavramı eski çağlardan günümüze sürekli tartışıla gelmiş bir kavramdır. “Halkın” “yönetimi” anlamında kavramın ilk kullanıldığı Antik Çağ’dan günümüze bir yönetim biçimi olarak değişime uğramıştır. Kavramın içeriğine hem normatif hem prosedürel ölçütte yeni anlamlar ve yorumlar eklenmiştir. Hatta demokrasi kavramının yerine Robert Dahl’ın (2000) “poliarşi” ve Henry Sumner Maine’in (1885) “halk hükümeti” gibi alternatif kavramlar önerdiği de görülmektedir. Bunda Antik Yunan’da polis diye isimlendirilen şehir devletlerinden günümüz ulus-devletlerine toplumların değişime uğramasının payı vardır. Bugün demokrasi ulus-devlete özgü bir kavram olarak nitelendirilme eğilimindedir. Westphalia Sözleşmesi sonrası dönemde devletlerin egemenliği ve eşitliği ilkesi ortaya çıkmış ve her devletin öz yönetimi (kendi kaderine belirleme hakkı) anlayışı esas alınmıştır. Uluslararası örgütlerin gücü ve politika biçimleri ve küreselleşme süreci devletlerin bu niteliğinin sorgulanmasına neden olmuştur. Ayrıca devletler, AB ve BM gibi örgütler aracılığı ile ortak politikalar geliştirmekte ve bu politikalar karşısında kendi egemenliklerinden tavizler verebilmektedir. Ancak bu tür uluslararası örgütlerin karar verme süreçleri ve temsil sistemleri ulus-devletten beklenen demokratik standartlar ve esaslara göre belirlenmemektedir. Bu anlamda bireyin demokratik talepleri ile temel hak ve hürriyetini koruyabileceği ya da savunabileceği birimler olarak ulus-devletler önemini sürdürmektedir. Diğer yandan yerel yönetimler ve yerel yönetimler içerisinde özellikle belediyelerin ulus-devlete oranla demokrasinin ve katılımın daha elverişli birimler olduğu literatürde sıklıkla ileri sürülmektedir. Ancak kamuoyunun demokrasi, temel hak ve hürriyetler ekseninde ulus-devlete, belediyelere ne tür anlam yükledikleri, demokratik taleplerinin ve temel hak ve hürriyetlerinin en elverişli olarak karşılanabileceği birimler olarak neleri gördükleri, AB ve BM gibi örgütlerin bu bağlamda bir tercih oluşturup oluşturmadığı gibi sorulara literatürde yeterince yer verilmediği görülmektedir. Ayrıca demokrasileri ile anılan Batılı ülkelere karşı bakış açılarının nasıl olduğu, devletlerarasındaki ilişkilerde devletlerin politikalarında itici gücün ne olduğuna dair düşünceleri kamuoyunun düşünceleri ekseninde yeterince ele alınmamaktadır. Bu bağlamda çalışmanın amacı kamuoyunda batı dünyasına, uluslararası örgütlere, ulus-devlete ve belediyelere yönelik demokrasi algısını (düşüncesini) kapsamlı bir şekilde ortaya çıkarmaktır. Bu çalışmada, demokrasi kavramı, Avrupa Birliği (AB) ve Birleşmiş Milletler (BM) gibi uluslararası örgütlerin yapısı ile ulus-devlet ve belediye olgusu üzerine kapsamlı bir literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Ardından, anket yöntemiyle kamuoyunun söz konusu kavram ve olgulara ilişkin görüşleri derlenmiş; bu veriler literatür bulgularıyla karşılaştırmalı biçimde analiz edilerek kavramlar arası ilişkiler ortaya konmuştur.

1. Demokrasi Kavramı

Demokrasi kavramı Yunanca halk, halk kitlesi ya da yurttaş anlamlarına gelen ‘demos’ kavramı ile egemen olmak ya da iktidar kullanmak anlamına gelen ‘kratein’ kavramlarının birleşiminde oluşmaktadır. Uzun yıllar kavramının halk egemenliği, çoğunluğun egemenliği, halk meclisinin egemenliği gibi anlamlarda kullanıldığı görülmektedir (Schmidt, 2002, s. 13).

Halk (demos) kavramının içeriği ve kapsamı da tartışmalıdır. Demos kimi durumda yoksullar ya da çoğunluk anlamında (Heywood, 2015, s. 170) kullanılırken kimi durumda kalabalık, çokluk ve herkesi içine alan yurttaşlar topluluğu anlamında kullanılmıştır (Sartori, 2009, s. 16). Demos, bazı durumlarda dışlayıcı bir içeriğe sahiptir. Örneğin demos, köleler ve kadınları yurttaşlık sınıfının dışında bırakmıştır (Sevinç, 2021, s. 213). Demos, halkın yönetimi ya da iktidarı anlamında kullanıldığında kendini yöneten ve kendini yönettiği için kendi denetimini gerektirmeyen bir organik bütün anlamına da gelebilmektedir (Sarıbay, 2012, s. 12). Yine de demos belirli bir poliste (kentte) yaşayan vatandaşları ifade etmekteydi. Kavram vatandaşların kendi kendilerini

yönettikleri bir şehir devletini vurgulamaktadır. Polis, genellikle küçük, özerk ve kendi kendine yeten bir devleti ifade etmesi bakımından modern devletten oldukça farklıydı (Arblaster, 1999, s. 27, 29). Yakın çağlarda ise temsili demokrasilerin ortaya çıkışıyla halkın temsilcilerinin yönetimi anlamında ya da Abraham Lincoln'un deyişi ile "halkın halk tarafından halk için yönetimi" (Lijphart, 2014, s. 15) anlamında kullanılmaya başlandı.

Günümüz dünyasında toplumların giderek genişlemesi, yönetimde tüm yurttaşların katılımının mümkün olmaması doğrudan demokrasileri uygulanamaz kılmıştır. Bu nedenle modern devletler için en uygun demokrasi modeli temsili demokrasiler olarak görülmektedir (Yayla, 2015, s. 147). Bu durum demokrasi kavramının zaman içerisinde türlerinin ve demokrasiye ilişkin farklı yaklaşımların ortaya çıkmasının nedenlerinden gösterilebilir. Weber (1971, s. 197-215, 245-291) Rusya ile Almanya'daki demokrasilerin işleyişini anlatırken farklı demokratik sistemlerinin işleyişine ve sorunlarına işaret ediyordu. Günümüzde demokrasi yalnızca ulus-devlet bünyesinde mümkün görülmüştür. Çünkü, kendi kendini yöneten halkın 'kendisi', medenî haklarını kullanabilen bir makro-özne olarak; halk ulusu da bu soyut makamı işgal edebilecek bir büyüklük olarak kabul edilmektedir. Bu, doğal bir altyapı olarak devlet örgütünün altında yer alır (Habermas, 2012, s. 43). Hatta kavram halkın iradesi kavramı ile 'ortak iyilik' kavramı birlikte kullanılmıştır (Schumpeter, 1994, s. 250).

Demokrasiler farklı metotlara göre tanımlanma eğilimindedir. Bunun temel nedeni farklı toplumlardan farklı demokrasi uygulamalarının olması ve demokrasinin bir ideal biçiminin aranmasıdır. Dahl (2001, s. 27) demokrasini hem bir ideali hem de bir gerçeği anlattığını ifade ederken buna işaret etmiştir. Demokrasi tasvir edici bir kavram olarak ya da yönlendirici bir kavram olarak; yine kurumsal prosedür olarak ya da normatif ideal bir kavram olarak (Beetham, 2006, s. 1-2) tanımlanabilir. Kavramın karışıklık içermesi Sumner Maine gibi düşünürleri daha farklı tanımlamalara itmiştir. Maine, anlamsal sorunlardan kaçmak için 'halk hükümeti' kavramını demokrasi kavramının yerine kullanmıştır (Pareto, 1984, s. 25). Ancak bu tanım da içerisinde muğlaklıklar barındırmaktadır. Kavramın muğlaklığı onu prosedürel ya da kurumsal bakımdan tanımlama çabalarını doğurmuştur. Örneğin Schumpeter (1994, s. 269) demokratik sistemi, bireylerin oyları için rekabetçi bir mücadele yoluyla karar verme gücünü elde ettiği siyasi kararlara varmak için kurumsal düzenleme olarak tanımlamaktadır. Bu anlamda demokrasi siyasal kararların alınmasına ve siyasal kararları verecek olan temsilcilerin yarışla belirlenmesine ilişkin bir süreçtir (Schmidt, 2002, s. 131). Burada egemenin kaynağı *demos* gibi görülmekte ancak *demos*'un görevi rekabetin kazananını belirlemek gibi durmaktadır. Demokrasi egemenin kim olduğu ya da kimden geldiği ile de ilişkilendirilmektedir. Örneğin Weber (1992, s. 200) karizmatik liderin halk tarafından seçilmesi durumunda meşruiyetini egemen olunanların meşruiyetinden almış olacağını söylemişti. Bu tür tanımlamalar egemenin meşruiyetini açıklayabilse de demokrasinin meşruiyetini ya da dayanağını açıklamamaktadır.

Bugün ideal bir demokrasiden çok demokrasilerin taşıması gereken özelliklere odaklanıldığı görülmektedir. Bunun için öncelikle demokrasinin temel ilkesinin ne olduğu ortaya konmaya çalışılmıştır. Örneğin Beetham (2006, s. 9-10) demokrasinin dayanağı olarak 'ortak kararlara eşit katılım' bağlamında 'halk denetimi' ve 'siyasal eşitlik' ilkeleriyle açıklamaktadır. Demokrasinin bu iki ilkesi de 'eşit insan onuru' düşüncesi ile insanın 'kendi kaderini belirleme kapasitesine' (otonomisine) duyulan inanca dayanmaktadır. Dahl ise demokrasiyi çeşitli yararları ile tercih edilmesi gereken bir yönetim olarak göstermeye çalışmaktadır. Ona göre demokrasiler diktatörlüklerin ortaya çıkmasını engeller, vatandaşlarına daha fazla temel hak ve kişisel özgürlük kazandırır, kişisel çıkarlarını korumalarına yardımcı olur, kendi kaderini yaşama imkânı verir, hükümetlere ahlaki sorumluluklarını gerçekleştirme imkânı verir, insani gelişime daha fazla imkân sunar, insanlar arasında politik eşitlik yaratır, demokrasiler birbiriyle savaştırmaz ve demokrasiler daha zengin yönetimler sağlar (Dahl, 1998, s. 60-61).

Demokrasinin dayanağı, meşruiyeti ve gerekliliği üzerine yapılan tartışmalar beraberinde yeni soruları da gündeme getirmektedir. Hangi yönetimleri demokratik kabul edeceğiz? Bir demokrasinin taşıması gereken standartlar nedir? Ne zaman demokrasiler krize girer? Bu sorular üzerine birçok düşünür farklı yaklaşımlar sergilemiştir. Bu sorulara üretilen cevaplardan birisi de müzakereci demokrasi anlayışıdır. Müzakereci demokrasi yönetimin eşit vatandaşlar arasında kamusal tartışma ve muhakeme yoluyla ilerlediği demokratik bir birlikteliğe dayanır. Böyle bir düzendeki vatandaşlar, kolektif seçim sorunlarının kamusal akıl yürütme yoluyla çözülmesine yönelik bir taahhüdü paylaşır ve temel kurumlarını, bu kurumları meşru kıldıkları ölçüde meşru görürler (Habermas, 1996, s. 305). Bu tür demokrasi siyasal kararların daha geniş kitleler tarafından alınmasına ilişkin bir süreci içerir. Özgür ve eşit vatandaşların öz yönetimine vurgu yaparak onların siyasal kararlar üzerindeki rolüne ve yerine işaret etmektedir. Alınan siyasal kararların meşruluğunu sağlayan müzakere süreci ise kişisel çıkarların, kişisel mücadelelerin ve hırsların yarıştığı bir alanı yansıtır (Kanatlı, 2014, s. 120). Büyük eseri Leviathan'da Hobbes, insanoğlunu son derece çıkarıcı, her zaman 'daha yoğun bir haz' ve Machiavelli'nin savunduğu gibi amaçlarını güvence altına alacak güçlü bir konum peşinde koşan varlıklar olarak tasvir etmiştir. Çıkar çatışmaları ve güç mücadelesi insanoğlunun durumunu tanımlar (Held, 1987, s. 44). Ancak demokrasinin insan tabiatına indirgenmesi yeni yaklaşımları doğurmuştur. Mouffe, topluluğun üyeleri arasında güçlü özdeşleşmelerin varlığına, ortak kimlik duygusuna, biz ve ötekiler ayrımının varlığına ve bu durumun karışıklık içerdiğine (içerebileceğine) ve 'biz' olarak kendini tanımlayan grupların sevgiyle birbirine bağlanabildiğine değinmektedir (Mouffe, 2011, s. 26). Mouffe'a (2011, s. 28) göre kolektif duygular ve grup kimliği insanın varoluş biçiminin kurucu unsurudur. Bu nedenle siyaset alanında bu özdeşleşmeler merkezi bir rol oynar ve sağladıkları duygusal bağın demokratik teorisyenler tarafından dikkate alınması gerekir. O, demokrasinin grupları, grup aidiyetlerini ihmal ettiğini iddia etmektedir. Ayrıca öznenin oluşumunda ve gelişiminde toplumun rolü vardır. Grup kimliğinin dışlanması siyasetin daraltılması sonucunu doğurur (Kanatlı, 2014, s. 119). Ayrıca siyaset çatışmaya ilişkindir. Çatışmanın yok sayılması demek politik olanın ortadan kaldırılması demektir. Siyaset çatışma ve çeşitlilik bağlamında birlik yaratmayı amaçlamalıdır (Mouffe, 2000, s. 101). Birçok liberal teorisyen, siyasetin antagonistik (karşıt, muhalif) boyutunu ve siyasi kimliklerin inşasında duygulanımların rolünü kabul etmeyi reddetmektedir. Çünkü bunun demokrasinin amacı olarak gördükleri uzlaşmanın gerçekleşmesini tehlikeye atacağına inanmaktadır. Farkında olmadıkları şey ise, politika ve politik olanın demokrasiyi tehlikeye atması bir yana, agonistik (mücadeleci, yarışçı) çatışmanın demokrasinin varoluş koşulu olduğudur. Modern demokrasinin özgüllüğü, çatışmanın tanınması ve meşrulaştırılmasında ve otoriter bir düzen dayatılarak bastırılmasının reddedilmesinde yatar (Mouffe, 2011, s. 30). Beetham ise liberal demokrasilerin ulus-düzeyinde taşıması gereken unsurları beş kriter altında toplamıştır. İlki kişi güvenliği ve özgürlüğü, ifade özgürlüğü, toplanma ve örgütlenme özgürlüğü ve benzeri bireysel hakların yasal veya anayasal koruma altına alınması ve güvenceye kavuşturulmasıdır. İkincisi Yasama, yürütme ve yargı kolları arasında kuvvetler ayrılığı esasının hâkim olmasıdır. Üçüncüsü üyeleri ülke genelinde yapılan serbest seçimlerle belirlenen; yasama, vergilendirme ve hükümeti denetleme yetkisine sahip bir temsili meclisin bulunmasıdır. Dördüncüsü sınırlı devlet ilkesinin benimsenmesi ve kamusal alan ile özel alanın ayrılmasıdır. Son olarak epistemolojik açıdan, toplum için neyin iyi olduğu konusunda, özel bir bilgiye veya vahye dayanan kesin bir doğru olmadığının kabul edilmesidir (Beetham, 2006, s. 51-52). Dahl ise demokrasinin sahip olması gereken unsurları; seçimle belirlenmiş memurlar, özgür, adil ve sık sık yapılan seçimler, ifade özgürlüğü, alternatif bilgilenme kaynakları, kurumsal özerklik, vatandaşların dahil edilmesi kriterleri ile sıralamıştır (Dahl, 1998, s. 85). Buna karşın Sartori (2016, s. 192-196), Madison (2001, s. 45) ve Jefferson (Jefferson, 1999, 150-231, 408-465) gibi düşünürler sağlıklı bir demokrasi için düzenli seçim, çoğunluğun yönetim hakkı, siyasal

partiler ya da muhalefet gibi araç ya da kurumların demokrasiler için yeterli olmayacağını savunmuştur. Nitekim “seçimli despotizm” kavramı ile açıklamaya çalışılan yaklaşıma göre demokrasilerde azınlık ya da muhalif gruplar üzerinde seçimle işbaşına gelmiş bir çoğunluğun diktatörlüğü doğabilir. Bu nedenle Sartori (1987, s. 31, 133, 183) anayasa ile güvence altına alınmış ve seçilmişlerin yetkilerinin azınlık haklarını güvence altına alacak şekilde sınırlandırılmış bir demokrasinin arayışı içinde olmuştur. Ona göre siyaset anayasal yasallıkla ehlileştirilebilir (Sartori, 1987, s. 42). Yine Habermas (1999, s. 143), yalnızca liberal özgürlük ve siyasî katılım haklarının değil, aynı zamanda dünyevî olarak sosyal ve kültürel katılım haklarının sağlanabildiğinde çok-kültürlü toplumların sürdürülebilir olduğunu söylerken demokrasinin taşıması gereken standartları belirlemektedir. Sartori (2009, s. 17) azınlığın ya da muhalif grupların haklarını anayasal güvence ile sağlamaya çalışır. Demokrasinin devamlılığı için çoğunluğun yönetme hakkının azınlık haklarına saygı göstermekle şarta bağlanmış (sınırlandırılmış) nispi çoğunluk ilkesinin esas alınması gerekmektedir. Demokrasiler için üretilen tüm bu standart ve ilkeler günümüz devletleri eksininde tasarlanmıştır.

2. BM ve AB Ekseninde Uluslararası Kuruluşların Demokratik Yapısı

BM, “uluslararası barışı ve güvenliği korumak” (United Nations (UN), 1945, Madde 1/1) amacıyla ortaya çıkmış uluslararası bir örgüttür. Örgütün kuruluşunda iki büyük dünya savaşının ortaya çıkardığı yıkıcı sonuçların önemli etkisi olmuştur. I. Dünya Savaşı’nın ardından Milletler Cemiyeti tam da bu amaca dönük olarak kurulmuştu. Ancak Milletler Cemiyeti uluslararası güç dengeleri karşısında bir varlık gösterememiş ve üstelik II. Dünya Savaşı’nı da önleyememiştir (Aktaş, 2016, s. 768). Savaşın patlak vermesi yeni bir örgütün kurulmasına ihtiyaç doğurmuştur (Hasgüler ve Uludağ, 2012, s. 92). Savaşın ardından 1945 yılında BM Antlaşması imzalanmış ve aynı yıl yürürlüğe girmiştir (Demirel, 2019, s. 222). BM, uzun vadede dünyada barışın ve güvenliğin tesisi, yeniden refahın ve istikrarın sağlanması ve faşizmin önlenmesi gibi amaçları gütmektedir (Weiss, 2015, s. 1223). Başlangıçta birkaç ülkenin atılımı ile ortaya çıkan örgüt bugün 193 üye devlete sahiptir.

Genel Kurul, Güvenlik Konseyi, Uluslararası Adalet Divanı ve Sekreterlik BM’nin önemli organlarındandır (UN, 1945, Madde 3/7). Genel kurul BM’nin bütün üyelerinden oluşur. Her üye devletin Genel Kurul’da en fazla beş temsilci ile bulunma hakkı vardır. Genel Kurul daha çok diğer organların yetki ve görevlerine ilişkin sorunları ya da işleri görüşür ve bu konularda üye devletlere ya da Güvenlik Konseyi’ne tavsiyelerde bulunur (UN, 1945, Madde 10). Yine silahsızlanma ve silahlanmanın düzenlenmesine ilişkin konular ile uluslararası barış ve güvenliğin korunmasına dönük konularda çalışır ve bu konularda üye devletlere ya da Güvenlik Konseyi’ne tavsiyelerde bulunur (UN, 1945, Madde 11). Genel Kurul’un her üyesinin bir oyu vardır (UN, 1945, Madde 19). Genel Kurul, önemli sorunlara ilişkin konularda kararlarını, hazır bulunan ve oy veren üyelerin üçte iki çoğunluğu ile alır (UN, 1945, Madde 18). Ancak 12. Madde Genel Kurul’un etkinliğini Güvenlik Konseyi’nin iradesine bırakmaktadır.

Güvenlik Konseyi örgütün en önemli organı olarak nitelendirilebilir. Bu organ toplam on beş üyeden oluşur. ABD, Rusya Federasyonu, Çin Cumhuriyeti, Fransa ve İngiltere ise beş daimî üyedir. Diğer on üye ise Genel Kurul tarafından belirli kriterlere göre iki yıllığına seçilir (UN, 1945, Madde 23). BM Antlaşması’nın 24. Maddesine göre BM üyesi olan üye devletler, uluslararası barışın ve güvenliğin korunmasında başlıca sorumluluğu Güvenlik Konseyi’ne bırakmıştır. Güvenlik Konseyi’nin her üyesinin bir oyu bulunur. Güvenlik Konseyi’nin usule ilişkin konulardaki kararları dokuz üyesinin olumlu oyu ile alınır. BM Antlaşması’nın giriş notunda bütün öteki sorunlardaki kararları ise Güvenlik Konseyi’nin beş daimî üyesinin hepsinin oyları dahil olmak üzere dokuz üyenin olumlu oyu ile alır demektir. Bu şart beş daimî üyenin veto hakkına sahip olması anlamına gelmektedir. Güvenlik Konseyi’nin bu yetkisi ile temsil kabiliyeti açısından uyumsuzluk olduğu söylenebilir (Kirgis, 1995, s. 537). Konseyin aşırı

verimlilik kaybına yol açmadan genişletilmesi ve temsil kabiliyetinin güçlendirilmesi arzu edilmektedir. Bu sayede hem meşruluğunun hem de demokratik niteliği güçlendirilmesi beklenmektedir (Graf von Einsiedel, 2005, s. 10-11).

Beş daimî üyenin veto yetkisi insan hakkı ihlallerinin durdurulması sürecini engelleyebilmektedir. Veto yetkisinin siyasal amaçlar doğrultusunda kullandığı iddia edilmektedir. Daimî beşli üyelerinin insan hakları ve çatışma konularındaki tutarsız sicilleri bu düşüncüyü doğrulamıştır. Örneğin ABD, Kosova'ya Afrika'daki neredeyse tüm sorunlardan çok daha fazla ilgi göstermiştir. İngiltere ve Fransa, Ruanda ve Sudan'da harekete geçilmesi için baskı yapanların ön saflarında yer almamıştır. Rusya ve Çin, insan haklarını korumak için Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin (BMGK) askeri eylemi onaylamak üzere kullanılmasına şüpheli yaklaşmaktadır (Forsythe, 2012, s. 80). Bir diğer örnek Haiti'de meydana gelen siyasal gelişmelerdir. 1991 yılında askeri bir darbe ile Haiti'nin demokratik yollarla seçilmiş Devlet Başkanı Aristide devrilmişti. BM, cunta yönetimine son vermek için 'çok uluslu bir güç' kurulmasına karar verdi. Ancak ABD Başkanı Carter, Haiti'den gelen mülteci akınını durdurmak ve ekonomik bağları sürdürmek için cunta yönetimi ile pazarlık yaptı. Rusya Gürcistan'daki hedeflerine ulaşmak için, Çin ise Dünya Bankası'ndan kredisi alabilmek için BM'nin programını askıya aldı (Hehir, 2013, s. 143). Yine Suriye'de yaşanan dram ve insan hakları ihlalleri karşısında BM Genel Sekreteri Ban, beş daimî üyenin sorumluluklarını yerine getirmemekle itham etti (Hehir, 2013, s. 157).

BM'nin önemli organlarından Uluslararası Adalet Divanı (UAD), BM'nin başlıca adli organıdır. BM Sözleşmesinin 94'üncü maddesine göre BM üyesi her devlet taraf olduğu tüm uyuşmazlıklarda, UAD'nın kararına uymakla yükümlüdür. Adalet Divanı'nda uluslararası hukuk alanında yetkin kabul edilen bağımsız yargıçlar görev yapar (International Court of Justice (ICJ), 1945, Madde 2). Divan, kendisine sunulan uyuşmazlıkları uluslararası hukuka göre çözmekle yükümlüdür (ICJ, 1945, Madde 38). UAD'da görev yapan yargıçların insan hakları konusunda hassasiyete sahip oldukları söylenir (Connors ve Schmidt, 2014, s. 395). Divanca verilen hükümler kesindir ve buna karşı başvuru yolu yoktur (ICJ, 1945, Madde 60). UAD'nin kararlarının uygulanmaması durumunda sorumluluk BMGK'ye düşmektedir (UN, 1945, Madde 94). UAD'nin almış olduğu kararların uygulanabilirliği ya tarafların iradesine ya da BMGK'nin iradesine bırakılmaktadır. Veto yetkisi UAD'ın kararlarının uygulanmasını engelleyebilmektedir. Örneğin 1986 yılında ABD'nin Nikaragua kararının kendisine karşı sonuçlarının uygulanabilmesine karşı veto yetkisini kullanmıştır (Erkiner, 2017, s. 92, 95). Ayrıca Divan'ın aldığı kararlar da eleştiriye açıktır. İsrail'in Filistin toprakları altında inşa ettiği duvara ilişkin görülen davada UAD gerekçeli kararını İsrail'in eylemini uluslararası hukuka aykırı bulmakla yetinerek açıklamıştır (Denk, 2004, s. 151).

BM'nin etkin organlarından birisi Sekreteryadır. Genel Sekreter, BMGK'nin tavsiyesi üzerine Genel Kurul tarafından atanır. Sekreter örgütün en yüksek memurudur (UN, 1945, Madde 97). Sekreter insan hakları ihlallerini daha çok "sessiz diplomasi" yoluyla önlemeye çalışmaktadır. Üye ülkelerin Genel Sekreter'den beklentisi insan hakları ihlallerini BM'nin organlarına taşımasıdır (Özer: 2016, s. 218).

II. Dünya Savaşı'nın ardından kurulan bir diğer ulusüstü örgüt AB'dir. Avrupa'da yaşanan siyasal ve ekonomik düşüş Avrupa ülkelerini yeni güçler (ABD ve SSCB) karşısında birliğe itti. Ayrıca ABD, yıkıntıya uğrayan Avrupa ülkelerinin SSCB'nin etkisine girmemesi için yeniden kalkındırılmasına ve yapılandırılmasına destek verdi (Şöhret, 2012, s. 290-291). Victor Hugo, Voltaire, Saint-Simon ve daha yakın dönemde Almanya Başbakanı Konrad Adenauer gibi düşünür ve siyasetçiler Avrupa'da savaşların son bulması ve barışın tesisi için birlik fikrinin temellerini atmıştı (Canbolat, 2011, s. 100-101). Nihayetinde AB coğrafî, ekonomi ve siyasi entegrasyon

sürecine evrildi. 1951 yılında Avrupa Kömür ve Çelik Toplulukları Antlaşması ile başlayan ekonomik iş birliği, güvenlik gibi alanlara evrildi (Mor, 2010, s. 499). Altı üye ile başlayan süreç bugün 27 üyeli bir yapıya dönüşmüştür. Bugün AB, kendisine ait bir bayrağı, marşı ve para birimi bulunan bir örgüttür.

AB'nin pek çok kurumu bulunmaktadır. AB Parlamentosu, AB Zirvesi, AB Konseyi (Bakanlar Konseyi), AB Komisyonu, AB Adalet Divanı önde gelen organlardır. AB Parlamentosu Avrupa vatandaşlarını temsil eder. Bu nedenle parlamentoda ulusal gruplar yer almaz. Temsil Avrupa genelinde örgütlenmiş politik gruplar tarafından gerçekleştirilir. Parlamento üyeleri her ülkeye ayrılmış kontenjana göre ve 1979 yılından beri tek dereceli doğrudan seçim yöntemiyle belirlenir (Demirel, 2014, s. 143-144). Bugün için üye sayısı 705'tir. Parlamento'da en çok temsilci bulunduran ülke 96 üyesi ile Almanya'dır (MEPs European Parliament, 2023). Parlamento her ne kadar topluluğun vatandaşlarının sesi olarak nitelendirilse de yeterli düzeyde yetkisi olmamakla eleştirilmektedir. Geleneksel demokrasilerde parlamentolar yasama yetkisine sahiptir. Buna karşın Avrupa Parlamentosu AB adına yasa yapma yetkisine sahip değildir (Keskin, 2010, s. 74-75).

AB Komisyonu ise üye ülkelerin çıkarını değil Birliğin çıkarını temsil eder. Komisyon, Birliğin yürütme organı olarak görev yapar. Ancak komisyon yasamaya ilişkin yetkilere de sahiptir (Bilgin, 2023, s. 215). Komisyon demokratik ulus devletlerin hükümetleri kadar geniş yetkilere sahiptir değildir. Önemli görevlerinden birisi AB Hukuku'nun uygulanmasını gözetmektir (Özarslan, 2005, s. 231). Komisyon görevlerinin niteliği bakımından belirsizlik içermektedir. Üyelerinin atama sürecinde üye devletlerin aktif rolü bulunmaktadır. Bu nedenle üye devletlerin sıkı kontrolüne tabi olduğu söylenir. Bu anlamda Birliğin kurumsal yapısı çerçevesinde üye devletlerin kurumsal yapısı ile federal nitelikli sayılabilecek kurumsal model arasında bir denge oluşturulmaya çalışıldığı kabul edilmektedir. Bu denge sayesinde birliği oluşturan devletler bu kurumsal yapıya boyun eğmektedir (Tezcan, 2007, s. 3). Komisyon, her bir üye devletten bir kişinin yer aldığı ve 5 yıl için seçilen 27 üyeden oluşur. Bu kişilere 'komiser' denir. Her komiser AB politikasının yürütülmesinden sorumludur. Komisyon Başkanı, AB Zirvesi tarafından belirlenir ve ataması AB Parlamentosu'nun onayı ile gerçekleşir (AB Başkanlığı, 2022).

AB Bakanlar Konseyi, AB'nin önemli kurumlarından bir diğeridir. Bakanlar Konseyi geleneksel demokratik hükümetlerdeki bakanlar kuruluna benzer işlevler icra eder. Temel görevi Avrupa Parlamentosu ile yasama ve bütçe işlevlerini yerine getirmektir (Keskin, 2014, s. 118-119). Bakanlar Konseyi, AB içinde üye devletlerin ulusal çıkarlarını temsil eder. Bakanlar Konseyi'nin bir başkanı bulunur. Konsey Başkanlığı 18 aylık süre için görev yapacak 3 üye devletten oluşur. Başkanlık 6 aylık dönemlerle bu üç devlet arasında el değiştirir. Bakanlar Konseyi konusuna göre oybirliği, oy çokluğu ve nitelikli çoğunluk kurallarına göre karar alır. Birliğin Ortak Dış ve Güvenlik politikalarında oy birliği kuralı geçerlidir. Nitekim Bakanlar Konseyi, üye devletlerin Birliğin Ortak Dış ve Güvenlik politikası alanına yönelik politikaların belirlenmesinde AB Zirvesi ile yetkilidir (Avrupa Birliği Başkanlığı, 2019). AB Zirvesi ya da Avrupa Konseyi, AB Bakanlar Konseyinden farklı bir oluşumdur (Dinan, 2008, s. 16). AB Zirvesi, 27 AB üyesi devletin devlet veya hükümet başkanları ile Avrupa Konseyi ve Avrupa Komisyonu Başkanlarından oluşur. Avrupa Konseyi, AB'nin genel siyasi yönünü ve önceliklerini tanımlar ve AB'nin politika gündemini belirler. AB yasalarını müzakere etmez veya kabul etmez. Bununla birlikte AB Zirvesi "AB'nin atan kalbi" şeklinde yorumlanır. Avrupa Konseyi genellikle oybirliğiyle karar verir (European Council, 2023).

Genel olarak bakıldığında AB organlarının karar verme süreçlerinin temsile dayandığı söylenebilir. Nitekim AB Antlaşmasında (Treaty on European Union, Article 10(1)) "Birliğin işleyişi, temsili demokrasiye dayanır" demektir. Vatandaşlar, Birlik düzeyinde, Avrupa Parlamentosu'nda doğrudan temsil edilirler. Üye devletler gerek ulusal parlamentolarına gerek vatandaşlarına karşı demokratik olarak sorumlu olan devlet veya hükümet başkanları tarafından

Avrupa Birliği Zirvesi'nde ve hükümetleri tarafından Konsey'de temsil edilirler. Her vatandaş, Birliğin demokratik yaşamına katılma hakkına sahiptir. Kararlar, mümkün olduğu kadar açık ve vatandaşa en yakın şekilde alınır (AB Genel Sekreterliği, 2011, s. 7). Nitekim karar alma süreçlerinde Parlamento, Komisyon ve Konsey temsil esasına göre hareket ettiği söylenebilir. Bununla birlikte Parlamento'da ve Bakanlar Konseyi'nde üye devletler eşit olarak temsil edilmez. Örneğin Almanya ve Fransa'nın AB Bakanlar Konseyi'ndeki oy miktarı 29'ar iken Estonya, Letonya ve Slovenya'nın oy miktarı 4'erdir. Benzer durum Parlamento için de geçerlidir. Diğer yandan Zirvelerde genellikle büyük devletlerin dediğinin olduğu söylenmektedir. Bazı durumlarda küçük ülkeler büyük devletlerin politikaları doğrultusunda hareket etmeye zorlanmaktadır. Ayrıca Bakanlar Konseyi'nde dışişleri, savunma politikası ve genişleme gibi önemli konularda oybirliği ile kararlar alınması gerekmektedir (Keskin, 2010, s. 69). Oybirliği sistemi hassas konularda bazı ülkelerin elinde bir siyasal silah vazifesi görebilmektedir. Örneğin Türkiye'nin AB üyelik sürecinde tam üyeliğin önünde engel olabilecek bir durum söz konusu olmamasına karşın 2009 Türkiye ilerleme raporunda Fransa'nın ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin siyasi engeliyle karşılaşmıştır (Keskin, 2010, s. 265). Türkiye Avrupa entegrasyon sürecine 1959 yılında başladı. 1999 yılında ise AB'ye katılmaya uygun bulundu (Delegation of the European Union to Türkiye, 2021). Ancak halen Türkiye AB üyelik sürecini gerçekleştiremedi. Buna karşın 1990'lı yıllarda Soğuk Savaş'ın ardından ekonomik, siyasi ve sosyal kriterler bakımından AB üyesi ülkelerin standartları altında olan Doğu Avrupa ülkelerinin birçoğu AB üyelik sürecini tamamladı (Tonus ve Baykal, 2003, s. 116). Avrupalıların genel olarak paylaşılan demokrasi, insan hakları, liberal ekonomi, serbest ticaret gibi ortak değerlere ve ortak kültürel geçmişe sahip olması entegrasyon sürecini kolaylaştırdığı düşünülmektedir (Şöhret, 2012, s. 291). Bununla birlikte Doğu Avrupa ülkeleri ile yapılan genişleme sürecinin demokrasi, insan hakları, ekonomi gibi değerler üzerinden ilerlediği şüpheli gözükmemektedir.

3. Ulus-Devlet ve Belediyeler

Uluslararası sistemin en önemli aktörü devletlerdir (Bal, 2006, s. 26). Ulus-devletler 16. yüzyılda otorite ve egemenliğin merkezileşerek kralda toplanması, kilise ve devletin birbirinden ayrılması ve mutlakiyetçi monarşilerin birbirini tanımasıyla ortaya çıktı. Bu yeni siyasal aktörler, temsil ettikleri ülkenin ve toplumun çıkarları doğrultusunda hareket eden, birbirinin varlığını tanıyan, mütekabiliyete dayalı bir düzeni esas aldılar. Devletlerin temel birim olması ve üstün bir otoritenin olmayışı devletler arasındaki ilişkilerin anarşik ve yatay esaslara göre yapılandırdı (Kurubaş, 2018, s. 19). 1648 Westphalia sözleşmesi olarak adlandırılan süreçle uluslararası sistem yeni bir sürece girdi (Redslob, 1923, s. 223). Devletlerin egemenliğini esas alan bu sistemde devletin siyasal bütünlüğü ve kendi toprakları ve halkı üstündeki mutlak otoritesi oluştu (Yalvaç, 2018, s. 311). Ancak sistem temelde Batı'nın hegemonik üstünlüğüne dönüştü (Özcan, 2019, s. 50). Küreselleşme süreciyle de devletin meşruiyeti sorgulanmaya başlandı (Ateş, 2007, s. 33). Klasik demokrasinin yeri polis idi, modern demokrasinin yeri ise ulus-devlettir (Dahl, 2000, s. 15). Buna karşın Beetham (2006, s. 44, 54, 61) gibi düşünürler hükümetin özerkliğinde, devletin kapasitesinde ve güvenilirliğinde azalmaya işaret etmiştir.

Bir sosyal olgu olarak devlet yüzyıllardan beri varlığını sürdüren ancak anlamı üzerinde mutabakat sağlanamayan bir olgudur. Kavram toplumsal düzenin korunmasına ilişkin tanımlandığı gibi toplum içerisinde bir sınıfın diğer sınıflar üzerindeki sömürsünün bir aracı olarak da kullanılmıştır (Kapani, 2019, s. 42-43; Althusser, 2002, s. 34). Hegel gibi bazı düşünürler ise devleti en üstün değer olarak görmekte ve başlı başına bir amaç olarak nitelendirmektedir (Kapani, 2019, s. 42-43). Buna karşın toprak parçası, insan unsuru (yurttaşlar/halk) ve egemenlik devletin ayırt edici özelliği olarak görülmektedir (Jellinek, 1914, s. 394-395). Nitekim Weber'e (1994, s. 310-311) göre devlet belirli bir toprak parçası üzerinde meşrulaşmış fiziksel güç kullanma tekeline

sahip olan insan topluluğudur. Devletin en üstün otoritedir ve başka bir siyasal otoriteye tabi değildir (Uygun, 2008, s. 391). Devlet, herkes için yasa yapabildir. Diğer parçalar ondan gelir (Durkheim, 2021, s. 80-81). Nitekim Machiavelli (2008, s. 97) devleti insanları yöneten bir otorite olarak nitelendirmiştir.

Uluslararası ilişkilerde devletin bölünmezlik, farklılık ve devamlılık unsuru üzerinde durulmaktadır. Bölünmezlik devletin, kendisiyle özdeş olmaktan çıkmaksızın parçalara ayrılamayacağı anlamına gelir. Ayrıca bir tür olarak devlet, diğer özne veya nesne sınıflarından açıkça ayırt edilebilir. Üçüncüsü bir tür olarak, devlet zaman içinde sürekliliğe ve mekân içinde genişlemeye sahiptir (Bartelson, 1998, s. 297-298). Görüldüğü üzere devlete ilişkin yaklaşımlar inceleme alanına göre değişmektedir. Bununla birlikte devletin kendi toplumuyla olan ilişkisine ve devletin uluslararası sistemle olan ilişkisine göre tanımlama çabası hakimdir. Ayrıca devleti ya "Janus-faced" (Janus-yüzlü) ya da birçok "güç ağı" arasında sadece bir tanesi olarak görenler de vardır (Ferguson and Mansbach, 1989, s. 41). Kavramın farklı alanlara göre tanımlanma çabası devletin unsurlarında genişlemeye neden olmaktadır. Jessop devleti daha kapsamlı açıklar. Ona göre devlet aygıtının çekirdeğini verili bir ülkesel alanda, toplumsal olarak belirlenmiş işlevi, ortak çıkarlar, genel irade veya bu topraklar ile özdeşleştirilip tahayyül edilmiş siyasal bir topluluk adına toplumun üyeleri üzerinde kolektif olarak bağlayıcı kararlar alıp uygulayabilen nispeten birleştirilmiş toplumsal olarak düzenlenmiş stratejik olarak seçilmiş topluma gömülü kurum ve örgütler oluşturur (Jessop, 2021, s. 78-79). Bu kurum ve örgütler toplumsal düzeni sağlamakta ve kendisini oluşturan insan unsuru ile derin ve anlamlı bir ilişki içerisinde bulunmaktadır. Nitekim Cicero (1823, s. 28) devleti yararda birlik olarak nitelendirmektedir. Devlet bir yandan sahip olduğu insan unsurunun kendi içerisindeki barışını, huzurunu ve güvenliğini sağlarken, diğer yandan diğer toplumlara karşı kendi toplumunun güvenliğini sağlamaktadır. Spinoza, güvenlik içinde ve mümkün olduğu ölçüde korkmadan yaşamak istemeyen bir insanın olamayacağını söyler. Spinoza'ya göre böyle bir hayat devlet aracılığıyla mümkündür. Ona göre devletsiz bir toplum devletli bir toplumdan daha güvensizdir (Spinoza, 2007, s. 196-198). O, devleti aklın bir gereği olarak görür. Buna karşın devleti çok daha büyük bir erdem, rasyonalite ve akıl olarak gören (Hegel, 2015, s. 235) yaklaşımlar da vardır.

Devlet aynı zamanda bir topluluğun diğer topluluklara karşı güvenliğini sağlayan bir birim olarak algılanmıştır. Nitekim kavramı ilk kullanan kişi olan Machiavelli Fransa'nın İtalya'yı işgali sonrasında dış tehditlere karşı koymak için yeterli topluluk dayanışmasını sağlayabilecek tek biçim olarak nitelendirmiştir (Ferguson and Mansbach, 1989, s. 8). Ulusal alan, düzen ve barışçıl ilerlemenin varlığı ile ilişkilendirilir. Uluslararası alan ise savaş ve ahlaki durgunluk ile ilişkilendirilir (Bartelson, 2003, s. 12). Bu durum uluslararası sistemde siyasal toplumların tehlikeye açık oldukları ve bu tehlikeden korunmanın bir seçeneği olarak ulus devletin egemenliği altında birleşme gerekliliğini doğurur. Ancak devlet bireyi yalnızca diğer uluslardan korumaz. Durkheim'e göre devlet bireyi birçok güce karşı korumaktadır. Devlet olmaksızın bireylik de mümkün değildir. Örneğin çocuğu ataerki bağımlılıktan kurtaran devlettir (Durkheim, 2021, s. 80-86). Bu anlamda kimi düşünür'e göre devlet bireyin kendini gerçekleştirebileceği ve özgürlüğünü koruyabileceği en elverişli birim niteliğindedir.

Siyaset bilimi kendi varlık nedenini devleti ve devlet gücünü yüceltmek ve meşrulaştırmak olarak algılamıştır. Bu anlayışa göre politika, adalet ve erdem sadece egemenliğe sahip ve belli sınırlar içinde tanımlanmış uzamsal bir birim olan devlet içinde gerçekleşebilir (Eralp, 2018, s. 16). Bu anlamda devlet toplumların diğer toplumlar karşısında güvenliğini sağlayan uluslararası sistemin bir birimi olarak ve yine toplum içerisinde bireyi koruyan ve toplumsal düzenin sağlıklı işleyişini temin eden bir birim olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum devletin iki ayırt edici özelliğini ortaya çıkarmaktadır; egemenlik ve meşruiyet. İlk durumda devlet olmanın yeterli koşulu olarak şiddet kullanımı üzerinde etkili bir fiili tekele sahip olma söz konusudur. İkinci durumda ise bu tekel ya yeterince homojen bir ulusal kimlik ya da yeterli derecede rıza ile desteklenmektedir

(Bartelson, 1998, s. 299-300). Devlet, bireyi hem yabancılardan (dış tehditlerden) hem de birbirlerinden korumaktadır (Hobbes, 1985, s. 227). Nitekim Durkheim'e göre devletin faaliyeti her bir insanı bireyler olarak gerçekleştirmektedir.

Devletin bireyin huzuru ve güvenliği gibi ihtiyaçlarını karşılayan bir birim olarak değerlendirilmesi devletin ortaya çıkışını açıklayan teorilerde de gözlenmektedir. Öncelikle kimi düşünür bireyin topluluk halinde yaşama zorunluluğuna işaret etmiştir. Örneğin İbni Haldun bireyi canlı bir organizmaya benzeterek toplu yaşamak zorunda olduğunu ifade etmiştir. Toplu yaşamak zorunda olan insanların toplumsal düzeni korumak ve sürdürmek için üstün bir otoriteye ihtiyacı vardır. Nitekim insanlar kendi aralarında düşmanlık ve saldırganlık davranışı sergiler. Bu durum üstün bir otoriteye gereksinim doğurur (İbni Haldun, 2016, s. 214-215). Ona göre toplumlar birbirlerine karşı güç ve mücadele içerisindedir. Nitekim Oppenheimer (1984, s. 45) devletin bu mücadelenin sonucunda birinin diğerine üstünlük kurması ile ortaya çıktığını ifade etmektedir. Bir savaşım hali durumu birçok düşünür tarafından dile getirilmiştir. Antik Romalı düşünür Plautus, "Lupus est homo homini, non homo, quom qualis sit non novit" deymi ile bir insanın yabancı olduğu diğer insanlar için kurt niteliğinde olduğunu anlatmaya çalışmıştır (Plautus, 1895, s. 71). Bu nedenle Hobbes devletin görevini bireyin güvenliğini sağlamak olduğunu söyler (Hobbes, 2016, s. 133). Yine Rousseau (1968, s. 61-62; 2015, s. 15) bireyin özgürlüğünün korunması ve sürdürülebilmesi için diğer bireylerle bir araya gelerek bir sözleşme ile kendi varlığını ve gücünü genel istemin buyruğuna teslim ettiğini savunur. İnsanlar doğa durumunda özgür olsalar bile yine de yaşamlarının, hürriyetlerinin ve servetlerinin karşılıklı korunması için bir otoriteye ihtiyaç duyacağı düşünülmüştür (Locke, 2012, s. 81-82; Locke, 2017, s. 40; Arnhart, 2016, s. 244-245). Ayrıca bireyciliğin somutlaşan hakları devlet tarafında korunur ve geliştirilir (Giddens, 1986, s. 9). Buna karşın Spencer ve Platon devleti insan tabiatının gelişmesinin bir neticesi olarak ortaya çıkmış tabii bir varlık olarak görür (Gözler, 2018, s. 44). Ulus, birey için en yüksek gerçekliktir (Mitchell, 1931, s. 96). Augustinus'a göre ise siyasal toplumun temeli insanın ilk günahına dayanır (Pagels, 1994, s. 238, 244, 257). Pavlus bütün iktidarlar Tanrı'dan gelir der (Kutsal Kitap, 2002, s. 1439). Devlet insanın günahının bir bedeli ve yine kurtuluşu için imtihan edildiği yerdir. Marksist görüş ise devleti bir kötülük olarak görür. Buna göre devlet yönetimi toplumun belirli kesimine hizmet eden bir yapıdır (Marx ve Engels, 2020, s. 52). Bu nedenle sömürülen kesim için bir devletten bahsetmek mümkün değildir (Marx ve Engels, 2015, s. 30).

Ulus-devlet uluslararası sistemin temel aktörü olmakla birlikte kendisi yerel yönetim birimlerinden oluşmaktadır. Yerel yönetim birimleri arasında da görev-yetki-sorumluluk bakımından da en önemli yerel birimler belediyelerdir. Belediyeler 1982 Anayasasının 127. maddesinde mahalli idareler kapsamında tanımlanmaktadır. Buna göre belediyeler, "mahalli müşterek ihtiyaçlarının karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir." Yerel yönetimler temsil, özgürlük, katılma ve eşitlik gibi değerleri yaşatma birimleri olarak nitelendirilmektedir (Görmez, 2000, s. 81). Yerel yönetimler halkın kendi kendisini yönetmesine imkân veren birimler olarak nitelendirilmektedir. Bu nitelikleri yerel yönetimlerin katılma ne kadar olanak verdiği ile de ilgili bir durum olduğu kabul edilmektedir. Buna karşın Hugh Whale, Georges Langrod gibi bazı düşünürler yerel yönetim birimlerini siyasal ve demokratik birimler olarak görmemektedir. Buna göre yerel yönetimler kamu hizmeti sunan kurumlar olarak görülmektedir. Ayrıca yerel düzeydeki politikaların demokrasiyi güçlendirmekten çok, dar çıkar çatışmalarının artırdığı birimler olarak nitelendirilmektedir. Bu nedenle yurttaşlar, ulusal düzeydeki politika ve siyasal sorunlar içinde, demokrasiyi, yerel düzeyden daha iyi öğrenebilir (Keleş, 2014, s. 82-83). Bu durum belediyelerin demokrasi ile olan ilişkisinin bakış açısına göre farklı biçimlerde yorumlandığını göstermektedir.

4. Araştırmanın Amacı

‘Kamuoyunda batı dünyasına, uluslararası örgütlere, ulus-devlete ve belediyelere yönelik demokrasi algısı’ üzerine yapılan bu araştırmanın amacı kamuoyunda uluslararası örgütlere, Batı dünyasına, ulus devlete ve yerel yönetim birimi olan belediyelere yönelik demokrasi algısını ve bu kurumlara olan güveni ortaya koymaktır. Bu bağlamda çalışmanın amacını üç başlık altında ifade edilebilir;

- ✓ Kamuoyunda demokrasi kavramına yönelik düşünceleri belirlemek,
- ✓ Belediyelere, ulus devlete, Batı dünyasına ya da uluslararası örgütlere (BM ve AB kapsamında) yönelik demokrasi algısını belirlemek,
- ✓ Yerel, ulusal ya da uluslararası (BM ve AB) örgütler içerisinde temel hak ve hürriyetlerinin en iyi şekilde hangi birimde korunabileceğine dönük düşüncelerini belirlemektir.

5. Yöntem

Araştırmada nicel araştırma yaklaşımlarımdan tarama yöntemi kullanılmıştır. Tarama yöntemi geçmişte veya halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2012, s. 77).

5.1. Katılımcılar

Araştırmanın örnekleme yöntemi ise ölçüt örnekleme olarak belirlenmiştir. Ölçüt örnekleme, belirli özelliklere sahip bireylerin amaca uygun biçimde seçilmesine dayalı bir amaçsal örnekleme türüdür (Patton, 2002, s. 230). Ölçüt olarak, katılımcıların Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olması, 18 yaş ve üzeri (reşit) bireylerden oluşması ve seçme/seçilme hakkın sahip olması esas alınmıştır. Bu ölçütler, çalışmanın temelini oluşturan “demokrasi” kavramına ilişkin algıların, yurttaşlık ve siyasal katılım hakkı olan bireyler üzerinden değerlendirilmesine imkân tanımaktadır. Türkiye genelinde daha geniş bir katılımcı profiline ulaşabilmek için Google Form aracılığıyla veriler toplanmıştır. Bu bağlamda gönüllü olan 527 kişiye ulaşılmıştır. Bu sayede ölçüt örnekleme yaklaşımı doğrultusunda yalnızca katılımcı seçimine değil, aynı zamanda veri geçerliliğinde de amaca uygunluk sağlanmıştır.

5.2. Veri Toplama Araçları

“Kamuoyunda Batı Dünyasına, uluslararası örgütlere, ulus-devlete ve belediyelere yönelik demokrasi algısı” üzerine yapılan bu araştırmanın amacı kamuoyunda uluslararası örgütlere, Batı dünyasına, ulus devlete ve yerel yönetim birimi olan belediyelere yönelik demokrasi algısını ve bu kurumlara olan güveni ortaya koymak olduğundan ‘Kamuoyunda Batı Dünyasına, uluslararası örgütlere, ulus-devlete ve belediyelere yönelik demokrasi algısı Anketi’ adlı anket hazırlanmıştır. Araştırmacı tarafından 6 maddelik bir form hazırlanmıştır. Bu maddeler Batılı ülkelerin demokratik ilkelere bağlılığı, uluslararası örgütlere ilişkin (BM ve AB) temel hak ve hürriyetleri korumaya yönelik güven, demokrasinin ve temel hak ve hürriyetlerin en iyi şekilde hangi kurumlar tarafından korunabileceğine ilişkin sorular, genel olarak demokrasinin esaslarına ilişkin sorular anketin soru kalıplarını oluşturmaktadır.

Araştırmayı uygulamaya başlamadan önce araştırma amacına göre hazırlanan form iki alan uzmanından görüş alınarak son halini almıştır.

5.3. Veri Toplama Süreci

Araştırmanın verileri Etik izin alındıktan sonra toplanmaya başlanmıştır. (Etik izin no: E-18457941-050.99-117115) Katılımcıların Batı dünyasına ve uluslararası örgütlere olan demokrasi algıları ve güveni ölçmeyi esas aldığından ulus-devletin üyesi olan Türkiye genelindeki

vatandaşlara ulaşılmasına dikkat edilmiştir. Ayrıca Google form aracılığıyla toplanacak verilerin maksimum çeşitlilikte olması için Türkiye'nin her bölgesinde yer alan vatandaşlara ulaşılmıştır.

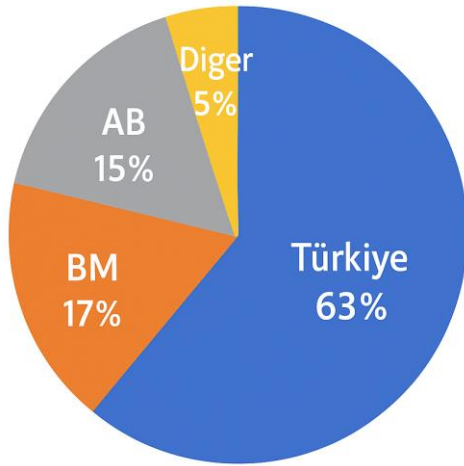
5.4. Veri Analizi

Google form aracılığıyla elde edilen veriler önce, betimsel analizle analiz edilmiştir. Bu bağlamda katılımcıların formdaki maddelere verdikleri cevaplara ilişkin frekansları alınmıştır. Araştırmaya soruları 6 sorudan oluşmaktadır. Ancak araştırma amacı doğrultusunda, bazı araştırma soruları (1. ve 2. Soru; 4. ve 5. Soru) bir arada değerlendirilmiştir. Çünkü katılımcıların demokrasiye yönelik düşünce ve esasları ortaya konulurken bir yandan da yerel, ulusal ya da uluslararası örgütlere yönelik tutumları ile ilişkilendirilmeye çalışılmakta ve hangi demokratik esasları kabul edenler hangi örgüt çatısı altında kendisini daha güvende hissedeceği hakkındaki düşünceleri derinlemesine incelenmek istenmiştir. Örneğin demokrasinin ilişkili olduğu kavramlardan 'siyasal eşitlik'i benimseyen katılımcılar ile demokrasinin uygulanabileceği ortamlar hakkında düşüncesini belirten katılımcıların kaç kişi olduğu belirlenmiştir. İki duruma ilişkin (demokrasinin ilişkili olduğu kavramlar ile demokrasinin uygulanabileceği ortamlar) bulgular tablolar halinde sunulmuştur.

6. Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, katılımcıların Batı dünyasına, uluslararası örgütlere, ulus-devlete ve belediyelere yönelik demokrasi algısı üzerine düşüncelerine ilişkin bulguları özetleyen tablo ve grafiklere yer verilmiştir. İlk olarak temel hak ve hürriyetlerinizi koruyacak örgütlere ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Daha sonra demokratik esaslar ve batılı gelişmiş ülkeler için önemli unsurlar, demokrasinin ilişkili olduğu kavramlar ve demokrasinin uygulanabileceği ortamlar ve belediyeler hakkındaki düşünceleri yansıtan bulgulara yer verilmiştir.

Şekil 1. *Kamuoyuna Göre Temel Hak ve Hürriyetlerinin En İyi Korunabileceği Örgütler*

Şekil 1 incelendiğinde, temel hak ve hürriyetlerinizi koruyabilecek örgüt olarak 'üyeleri olduğum devlet' olarak düşünen katılımcıların sayısının oldukça fazla olduğu görülmektedir. Temel hak ve hürriyetlerinizi koruyabilecek örgüt olarak 'üyeleri olacağımız Avrupa Birliği' seçeneğini düşünen katılımcıların sayısının en az sayıda olduğu belirlenmiştir. Diğer yandan 'üyeleri olduğum devlet' ve 'üyeleri olacağımız Avrupa Birliği' seçenekleri haricinde (diğer) seçeneğini işaretleyenlerin farklı düşündükleri belirlenmiştir. Örneğin 'o kadar ümitsizim ki', 'yeni bir

güç, 'demokrasiyi kendine esas alan örgüt' gibi farklı düşünen katılımcıların da olduğu (n=1) belirlenmiştir. Araştırmanın dikkat çeken bulguları arasında, 'üyeyi olduğum devlet' ve 'üyeyi olacağımız Avrupa Birliği' seçenekleri haricinde (diğer) düşünenlerin 'Birleşmiş Milletler' seçeneği daha çok sayıda olması (n=90) yer almaktadır.

Tablo 1. *Kamuoyuna Göre Batılı Gelişmiş Ülkeler İçin Demokratik Esaslar ve İkili Devlet İlişkilerinde Demokratik İlkelerin Önemi*

Demokratik Esasları benimsediklerini	Önem			Toplam
	Demokrasi, temel hak ve hürriyetler	Ulusal çıkarlar, ekonomik ve siyasi güç	Diğer	
Düşünüyorum	46	56		102
Düşünmüyorum	41	256	1	298
Fikrim Yok	41	83	3	127
Toplam	128	395	4	

Tablo 1 incelendiğinde, Batılı ülkelerin, gelişmemiş ülkelerle yürüttüğü ikili ilişkilerinde demokratik esasları benimsediğini düşünmeyenlerin sayısının oldukça fazla olduğu görülmektedir. Demokratik esasları düşünenlerin sayısı ile Batılı ülkelerin, gelişmemiş ülkelerle yürüttüğü ikili ilişkiler hakkında fikir sahibi olmayanların yaklaşık olarak birbirine yakın sayıda olduğu belirlenmiştir. Buna ilaveten katılımcıların Batılı gelişmiş ülkeler için belirtecekleri diğer unsurların çok az sayıda (n=3) olduğu görülmektedir. Diğer yandan Batılı gelişmiş ülkeler için 'Ulusal çıkarlar, ekonomik ve siyasi güç' ün daha önemli olduğunu düşünen katılımcıların da sayısının oldukça fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca Tablo 1'de, 'Ulusal çıkarlar, ekonomik ve siyasi güç' ün daha önemli olduğunu düşünen katılımcılar ile demokratik esasları benimsediğini düşünmeyen katılımcıların sayısının fazla (n=257) olduğu göze çarpmaktadır. 'Ulusal çıkarlar, ekonomik ve siyasi güç'ün daha önemli olduğunu düşünen katılımcılar arasında, demokratik esasları benimsediğini düşünen katılımcıların en az olduğu görülmektedir. Ancak 'demokrasi, temel hak ve hürriyetler' in daha önemli olduğunu düşünen katılımcılar kendi arasında incelediğinde, demokratik ilkeleri benimsediğini düşünen, düşünmeyen ve fikri olmayanların yaklaşık sayıda olduğu görülmektedir.

Tablo 2. *Kamuoyuna Göre Demokrasinin İlişkili Olduğu Kavramlar ve Demokrasinin Uygulanabileceği Ortamlar*

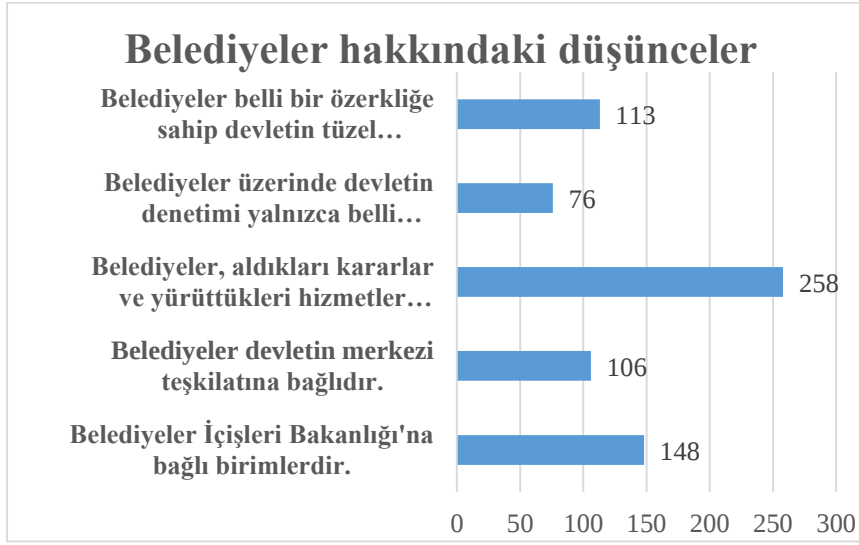
Demokrasinin İlişkili Olduğu Kavramlar	Demokrasinin Uygulanabileceği Ortam					Toplam
	Ulus Devletler	Belediyeler	Tüm devletlerin birleşiminden oluşan dünya devleti	Diğer	Fikrim yok	
İnsan onuru	83	11	45	23	55	217
Siyasal denetim	70	9	37	11	30	157
Siyasal kararlara halkın katılımı	100	8	38	17	58	221
Müzakere süreci	30	7	12	9	19	77
Halk yönetimi	97	14	41	19	68	239
Çoğunluğun yönetimi	45	7	23	11	36	122
Çoğunluğun sınırsız yönetimi	11	2	7	4	10	34
Azınlık haklarının korunduğu çoğunluk yönetimi	25	2	24	10	19	80
Seçim	95	7	46	22	68	238
Seçilenin yönetimi	61	7	24	11	32	135
İktidarı elde etme yarışı	28	2	15	6	18	69
Doğal Hak	71	5	31	15	51	173
Karar alma metodu	45	6	18	9	21	99
Birey otonomisine saygı	26	6	19	13	27	91
Halkın doğrudan yönetimi	49	1	25	9	36	120
Siyasal eşitlik	84	7	49	19	53	212
Toplam	920	101	454	208	601	

*Katılımcılar birden fazla işaretleme yaptığı için toplam frekans katılımcı sayısı ile örtüşmemektedir.

Tablo 2 incelendiğinde, demokrasinin ilişkili olduğu kavramlardan ‘halk yönetimi’ (n=239) ve ‘seçim’i (n=237) düşünen katılımcıların diğerlerinden fazla olduğu görülmektedir. Demokrasinin ilişkili olduğu kavramlardan ‘çoğunluğun sınırsız yönetimi’ (n=34) düşünen katılımcıların en az sayıda olduğu görülmektedir. Demokrasinin uygulanabileceği ortamlar incelendiğinde ise ‘belediye’yi düşünen katılımcıların sayısının en az sayıda olması (n=33) dikkat çekicidir. ‘Belediye’yi düşünen katılımcılar kendi arasında incelendiğinde ise, demokrasinin ilişkili olduğu kavramlardan ‘halkın doğrudan yönetimi’ni benimseyen katılımcı bir tanedir. Ancak ‘belediye’yi düşünen katılımcılar kendi arasında incelendiğinde ise ‘halk yönetimi’ni benimseyen (n=14) katılımcının sayısının en fazla olduğu görülmektedir. Diğer yandan Demokrasinin uygulanabileceği ortamlarda ise ‘ulus devlet’ düşünen katılımcıların sayısının en fazla sayıda (n=196) olduğu görülmektedir. ‘Ulus-devlet’i düşünen katılımcılar kendi arasında incelendiğinde ise, demokrasinin ilişkili olduğu kavramlardan ‘Siyasal kararlara halkın katılımı’ (n=100), ‘halk yönetimi’ (n= 97) ‘seçim’i (n= 95) benimseyen katılımcıların sayısının birbirine yaklaşık yakın sayıda olduğu görülmektedir. Demokrasinin ilişkili olduğu kavramlardan ‘halk yönetimi’ (n=68) ve ‘seçim’i (n=68) benimseyen katılımcıların, demokrasinin uygulanabileceği ortamlar hakkında fikri olmayan katılımcılar arasında da oldukça çok sayıda olduğu görülmektedir. Diğer yandan demokrasinin uygulanabileceği ortamlardan ‘Tüm devletlerin birleşiminden oluşan dünya devleti’ni benimseyen katılımcılar kendi arasında incelendiğinde ‘insan onuru’ (n=45), ‘seçim’ (n=46), ‘siyasal eşitlik’ (n=49) benimseyen katılımcıların sayısının birbirine yaklaşık yakın sayıda olduğu görülmektedir. Ayrıca demokrasinin uygulanabileceği ortamlardan ‘diğer’ kategorisinde

de ‘insan onuru’ (n=23) ve ‘seçim’ (n=46) katılımcıların sayısının birbirine yaklaşık yakın sayıda olduğu görülmektedir.

Şekil 2. Belediyelere Yönelik Düşünceler

Şekil 2 incelendiğinde, katılımcıların ‘Belediyeler, aldıkları kararlar ve yürüttükleri hizmetler bakımından her yönden devletin sıkı denetimine tabi olmalıdır’ düşüncesinde daha çok (n=258) olduğu görülmektedir. Ayrıca ‘Belediyeler İçişleri Bakanlığı'na bağlı birimlerdir.’ düşüncesine sahip olan katılımcıların da diğerlerinden fazla sayıda (n=148) olduğu görülmektedir. Ancak ‘Belediyeler üzerinde devletin denetimi yalnızca belli konularla sınırlı olmalıdır.’ düşüncesine sahip olan katılımcıların ise en az sayıda (n=76) olması araştırmanın dikkat çeken bulguları arasındadır.

Tablo 3. Kamuoyunda Demokrasi Algısına İlişkin Oranlar

Soru / Değerlendirme	Oran (%)
Batılı ülkeler gelişmemiş ülkelerle ilişkilerinde demokratik esaslara uyar	56.5
Batılı ülkeler için ulusal çıkar daha önemli	75.0
Batılı ülkeler için demokrasi, hak ve hürriyetler daha önemli	24.3
Temel hak ve hürriyetler en iyi ulus-devlette korunur	63.4
Temel hak ve hürriyetler en iyi BM çatısı altında korunur	17.1
Temel hak ve hürriyetler en iyi AB içerisinde korunur	14.8
Demokrasi en iyi ulus-devlette uygulanabilir	37.2
Demokrasi en iyi dünya devletinde uygulanabilir	20.9
Belediyeler demokrasiler için en uygun birimdir	6.3
Belediyeler sıkı şekilde denetlenmeli	49.0
Belediyelerde devlet denetimi sınırlı olmalı	14.4
Belediyeler devletin tüzel kişiliğinden ayrı değildir	48.2
Belediyeler devletin tüzel kişiliğinden ayrıdır	21.4

Tablo 3’te görüldüğü üzere katılımcıların çoğunluğu, demokrasinin ulus-devlet yapısı içinde daha iyi uygulanabileceğini düşünmektedir. Batılı ülkelerin dış politikada diğer devletlerle kurmuş olduğu ilişkinin ulusal çıkarlar temelinde şekillendiğine ve demokratik ilkelerin ikili ilişkilerde

temel oluşturmadağına dönük algılar yaygınlık göstermektedir. Bu anlamda ülkeler arasındaki ilişkilerin güvenlik ve egemenlik temelinde şekillendiğı değerlendirilmektedir. Belediye ölçeğinde ise demokrasiye ilişkin olumlu değerlendirmelerin düşük düzeyde kaldığını göstermektedir. Ayrıca merkezi yönetimin belediyeler üzerindeki denetleyici rolünün meşru görüldüğü ortaya çıkmaktadır.

Tablo 4. *Kamuoyunda Demokrasi ile İlişkilendirilen Kavramların Oranı*

Kavram	Oran (%)
Halk yönetimi	45.4
Seçim	45.0
Siyasal kararlara halkın katılımı	42.1
İnsan onuru	41.2
Siyasal eşitlik	40.4
Doğal hak	32.8
Azınlık haklarının korunduğı çoğunluk yönetimi	15.2

Tablo 4’de görüldüğü üzere demokrasinin kamuoyunda insan onuru, doğal haklar ve siyasal eşitlik gibi normatif olarak hem de halkın katılımı ve seçim gibi prosedürel kriterlerle tanımlanmaktadır. Bu katılımcıların büyük kesimi aynı zamanda demokrasinin en uygun zemini olarak ulus-devlet yapısını görmektedir. Bulgular değerlendirildiğinde güvenlik, ulus-devlet ve demokrasi algısı arasında anlmalı bir ilişki olduğu ortaya çıkmaktadır.

7. Sonuç ve Öneriler

Demokrasi Antik Çağ’dan günümüze tartışılmalı kavram olmuştur. Buna karşın modern çağ olarak nitelendirilen günümüz toplumlarının ayırt edici özelliklerinden birisi de demokrasileri olmuştur. Demokrasi özellikle Batı toplumları ile anılmaktadır. Batılı demokrasiler antidemokratik olarak nitelendirdikleri ulusları kendileri karşı bir tehdit olarak nitelendirebilmekte ve bazı durumlarda bu ulus-devletlere karşı yaptırımlar uygulayabilmektedir. Saddam Hüseyin dönemi Irak, Muammer Kaddafi dönemi Libya ve bugün Suriye ile İran bu yaptırımlarla karşılaşan ülkeler arasındadır. Ancak ‘demokrasinin kılıcını’ elinde bulunduran Batılı ülkelerde antidemokratik uygulamalarla karşılaşmak mümkündür. AB’nin karar verme süreçlerinde ve temsil sistemlerinde eşitlik ilkesine uyulmadığı görülmektedir. Yine uluslararası sistemin en önemli oluşumu niteliğine sahip olan BM’nin beş daimî ülkenin iradesine teslim edilmiş olması demokrasilerin siyasal eşitlik ilkesine aykırı bir durum yaratmaktadır. Siyasal katılım özerklikle özdeşleştirilmekte (Habermas v.d. 1969, s. 15) ve demokratik katılımı oluşturan itici güç eşitlikten ileri geldiğı kabul edilmektedir (Dahl, 2001, s. 10). AB’nin ve BM’nin yapısı ve politikaları bu bakımdan eleştiriye açıktır. Diğer yandan BM’nin beş daimî ülkesinin antidemokratik yönetimlerle ulusal çıkarları doğrultusunda politikalar geliştirdiğı görülmektedir. Bu tür politikalar temel hak ve hürriyetlerin çiğnendiğı yönetimlere karşı etkin müdahalelerin yapılamamasına neden olabilmektedir. Bugün dünyamızda soykırım gibi savaş suçları halen işlenmektedir. Batılı ülkelerin ve BM’nin antidemokratik uygulamalara karşı tutarsız davranması kamuoyunda demokrasiye yönelik nasıl tutum geliştirdiğini önemli hale getirmektedir.

Çalışmanın sonucunda kamuoyunda Batılı ülkelere, AB ve BM örgütlerine demokratik kriterler ekseninde ve temel hak ve hürriyetlerinin korunmasına ilişkin güven duygusunun düşük olduğu görülmektedir. Ayrıca literatürde demokrasinin daha elverişli birimleri olarak nitelendirilen yerel yönetimlerin bir türü olan belediyelere yönelik güven duygusunun oldukça düşük olduğu görülmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu belediyelerin devlet tarafından sıkı denetime tabi

olması gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca demokrasinin en iyi uygulanabileceği birimler arasında belediyeleri tercih edenlerin sayısı en düşük sayıda olmuştur.

Bulgular değerlendirildiğinde, Türkiye’de kamuoyunda demokrasinin hem normatif hem prosedürel unsurlarla tanımlandığı ortaya çıkmaktadır. Ancak, demokrasiye ilişkin tanımlar, soyut ideallerden ziyade, ulus-devletin güvenlik ve egemenlik sınırları içinde anlamlandırılmaktadır. Nitekim katılımcıların önemli bir çoğunluğu temel hak ve hürriyetlerin en iyi şekilde ulus-devlet düzeyinde korunabileceğine ve demokrasinin de en iyi biçimde ulus-devlet yapısı içerisinde uygulanabileceğine inanmaktadır. Buna karşın yerel düzeyde belediyeler ve ulus-üstü yapılar olan AB ve BM sınırlı düzeyde meşruiyet görmektedir. Bu durum Türkiye’deki demokrasi algısının şekillenmesinde ulusal kimlik, merkezîyetçilik ve güvenlik kaygılarının etkisinin olduğunu göstermektedir. Bu anlamda demokrasi yalnızca evrensel normlarla değerlendirilmemektedir. Katılımcılar, demokrasi idealine önem vermekle birlikte bu ideali daha çok ulus-devletin kurumsal çerçevesi içinde görmektedir.

Bu çalışmanın sonuçlarından birisi kamuoyunda belediyelerin varlık nedenleri ve hukuki statüsünün yeterince bilinmediğidir. Bu anlamda belediyelere yönelik farkındalığın oluşturulmasına ihtiyaç olduğu görülmektedir. Araştırmanın diğer bir sonucu neredeyse tüm devletlerin katılımından oluşan BM’nin AB’ye oranla daha tercih edilebilir olmasıdır. Bununla birlikte kamuoyunun demokrasi ile ilişkilendirdiği kavramlara bakıldığında BM’nin yeniden yapılandırılmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Örgütün siyasal eşitliği esas alan demokratik standartları artırılmış bir yapıya kavuşturulması kamuoyunda güvenilirliğini, meşruiyetini ve tercih edilebilirliğini artıracaklarını göstermektedir.

Bu çalışma, demokrasinin kamuoyundaki algısının, siyasal kurumlar düzeyindeki yapılarla nasıl ilişkilendirildiğini göstermesi bakımından önemli ipuçları sunmaktadır.

Yazar Katkı Oranı (Authorship Contributions): Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Kaynakça

- Aktaş, H. E. (2016). Birleşmiş Milletler için daha demokratik, adil ve etkin bir yapı önerisi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(1), 767-784.
- Althusser, L. (2002). *İdeoloji ve devletin ideolojik aygıtları* (Y. Alp ve M. Özışık, Çev.). İletişim Yayınları.
- Arblaster, A. (1999). *Demokrasi* (N. Yılmaz, Çev.). Ankara: Doruk.
- Arnhart, L. (2016). *Political questions: political philosophy from plato to pinker*. Waveland Press.
- Ateş, D. (2007). Ulus devletin siyasal meşruiyeti: küreselleşmenin yansımaları. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl:3, 3(2), 32-55.
- Avrupa Birliği Başkanlığı. (2019). Avrupa Birliği Konseyi. Erişim adresi: <https://www.ab.gov.tr/45630.html>
- Avrupa Birliği Başkanlığı. (2022). Avrupa Komisyonu. Erişim adresi: https://www.ab.gov.tr/avrupa-komisyonu_45629.html
- Avrupa Birliği Genel Sekreterliği (2011). *Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliği’nin işleyişi hakkında antlaşma*. Ofset Fotomat.
- Bal, İ. (2006). *Değişen Dünya’da uluslararası ilişkiler*. Ankara: Lalezar Kitapevi
- Bartelson, J. (1998). Second natures: is the state identical with itself?. *European Journal of International Relations*, 4(3), 295-326.

- Bartelson, J. (2003). *The critique of the state*. Cambridge University Press.
- Beetham, D. (2006). *Democracy a beginner's guide*. Oxford: Oneworld Publications.
- Beetham, D. (2006). *Demokrasi ve insan hakları* (B. Canatan, Çev.). Ankara: Liberte Yayınları.
- Bilgin, A. A. (2023). *Avrupa Komisyonu*. B. Akçay ve İ. Göçmen (Ed.), *Avrupa Birliği: Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Politikalar* (Baskı: 4) içinde (ss. 179-197). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Canbolat, İ. (2011). *Uluslararası sistem, Avrupa birliği: Bir dönüşüm analizi*. Alfa Basım Yayım.
- Cicero, M. T. (1823). *De republica*. Bostoniae: Everett.
- Connors, J. ve M. Schmidt (2014). *United Nations. International Human Rights Law* (. Moeckli, D., Shah, S. ve Sivakumaran, S., Der.). Oxford: OUP.
- Dahl R. A. (2000). *Poliarhiile*. Institutul European.
- Dahl, R. A. (1998). *On democracy*. New Haven & London: Yale University Press.
- Dahl, R. A. (2001). *Demokrasi üstüne* (B. Kadioğlu, Çev.). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Dahl, R. A. (2008). *Polyarchy: Participation and opposition*. Yale university press.
- Delegation of the European Union to Türkiye. (2021). *Relations with the EU: The European Union and Türkiye*. Erişim Adresi: https://www.eeas.europa.eu/turkey/european-union-and-turkey_en#10478
- Demirel, D. (2014). *Avrupa parlamentosu: Yapısal bir analiz*. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(26), 143-148.
- Demirel, E. (2019). *Sistematik bağlamda BM'nin rolü ve işlevi*. *Avrasya Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi (ASEAD)*, 6(3), 219-237.
- Denk, E. (2004). *Uluslararası Adalet Divanı'nın İsrail'in işgal altındaki Filistin topraklarında inşa etmekte olduğu duvar konusundaki kararı*. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 1(3), 151-173.
- Dinan, D. (2008). *Avrupa birliği tarihi* (H. Akay, Çev.). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Durkheim, E. (2021). *Sosyoloji dersleri* (Ö. Ozankaya, Çev.). İzmir: Em Yayınevi.
- Eralp, A. (2018). *Devlet ve ötesi: uluslararası ilişkilerde temel kavramlar: Uluslararası ilişkilerde temel kavramlar*. İletişim Yayınları.
- Erkiner, H. H. (2017). *Birleşmiş Milletler Uluslararası Adalet Divanı kararlarının Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi aracılığıyla uygulanması*. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 23(2), 87-102.
- European Council. (2023). *How the European Council Works*. Erişim adresi: <https://www.consilium.europa.eu/en/european-council/how-the-european-council-works/>
- European Union. (2008). *Treaty on European Union (Art. 10)*. Official Journal of the European Union. Retrieved from EUR-Lex.
- Ferguson, Y. H. & R. W. Mansbach (1989). *The State, Conceptual Chaos, And The Future Of International Relations Theory*. Boulder & London: Lynne Rienner Publishers.
- Forsythe, D. P. (2012). *Human rights in international relations*. (Edition: 3). Cambridge University Press.

- Giddens, A. (1986). *Durkheim On Politics And The State* (W. D. Halls, Trans.). California: Stanford University Press.
- Görmez, K. (2000). Demokratikleşme açısından merkezi yönetim-yerel yönetim ilişkileri, *G.Ü. İ.İ.B.F. Dergisi*, 2(4), 81-88.
- Gözler, K. (2018). *Anayasa hukukuna giriş*, 27. Baskı, Bursa: Ekin Basın Yayın Dağıtım.
- Graf von Einsiedel, Sebastian (2005) Vision mit handlungsanweisungen. *Das High-level Panel und die Reformagenda der Vereinte Nationen*, in: *Vereinte Nationen* 1, 5-12
- Habermas, J. (1996). *Between Facts and Norms Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy* (W. Rehg, Trasn.). Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
- Habermas, J. (1999). *Die einbeziehung des anderen studien zur politischen theorie*. Suhrkamp Taschenbuch Wissenschaft (STW).
- Habermas, J. (2012). "Öteki" olmak, "öteki"yle yaşamak siyaset kuramı yazılar (İ. Aka, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları (YKY).
- Habermas, J. vd. (1969). *Student Und Politik: Eine Soziologische Untersuchung Zum Politischen Bewusstsein Frankfurter Studenten; Soziologische*. Neuwied A. Rh.; Berlin: Luchterhand.
- Hasgüler, M. ve M. B. Uludağ (2012). *Devletlerarası ve hükümetler dışı uluslararası örgütler*. 5. baskı. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Hegel, G. W. F. (2015). *Hukuk felsefesinin prensipleri* (C. Karakaya, Çev.). İstanbul: Sümer Yayıncılık.
- Hehir, A. (2013). The performance of inconsistency, libya, security council and responsibility to protect. *International Security*, 38(1), 137–159.
- Held, D. (1987). *Modelos de democracia* (A. S. Martins, Tradução). Belo Horizonte: Editora Paideia.
- Heywood, A. (2015). *Siyasetin temel kavramları* (H. Özler, Çev.). Adres Yayınları/Liberte, Ankara.
- Hobbes, T. (1985). *Leviathan*. Penguin Classics.
- Hobbes, T. (2016). *Leviathan* (S. Lim, Çev.). (Baskı: 14). Yapı Kredi Yayınları.
- International Court of Justice. (1945). Statute of the International Court of Justice. <https://www.icj-cij.org/statute>
- İbni Haldun (2016). *Mukaddime* (S. Uludağ, Haz.). İstanbul: Dergah Yayınları.
- Jefferson, T. (1999). *Political writings* (J. O. Appleby & T. Ball, Eds.). Cambridge University Press.
- Jellinek, G. (1914). *Allgemeine staatslehre*. Berlin: Verlag von O. Häring.
- Jessop, B. (2021). *Devlet: dün, bugün, gelecek* (A. Güney, Çev.). Ankara: Nika Yayınevi.
- Kanatlı, M. (2014). Chantal mouffe'un radikal demokrasi projesi üzerine bir değerlendirme. *Tesam Akademi Dergisi*, 1(2), 115-136.
- Kapani, M. (2021). *Politika bilimine giriş*. Ankara: Serbest Kitaplar.
- Karasar, N. 201205. *Bilimsel araştırma yöntemleri* (2315. Baskı). Ankara: Nobel.
- Keleş, R. (2014). *Yerinden yönetim ve siyaset*. İstanbul: Cem Yayınevi.

- Keskin, H. M. (2010). *Doğru sanılan yanlışlarla Avrupa Birliği*. Ankara: Avrupa Birliği Genel Sekreterliği.
- Keskin, M. H. (2014). *Mitos'tan Lizbon'a: Avrupa Birliği el kitabı (Lizbon Antlaşması ve Hırvatistan'ın katılımı ile değişen AB)*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Kirgis, F. L. (1995). The security council's first fifty years. *American Journal Of International Law*, 89(3), 506-539.
- Kurubaş, E. (2018). Dünya politikasının dönüşümü ve uluslararası ilişkiler çağı. Ş. Kardaş ve A. Balcı (Ed.), *Uluslararası İlişkilere Giriş (Tarih, Teori, Kavram ve Konular içinde (ss. 13-32)*. (Bas.8), Küre Yayınları.
- Kutsal Kitap (2002). *Kutsal kitap eski ve yeni antlaşma (Tevrat, Zebur, İncil)*. İstanbul: Kitabı Mukaddes/Yeni Yaşam Yayınları.
- Lijphart, A. (2014). *Demokrasi modelleri* (G. Ayas & U. U. Bulsun, Çev.). İstanbul: İthaki.
- Locke, J. (2012). *Yönetim üzerine ikinci inceleme: sivil yönetimin gerçek kökeni boyutu ve amacı üzerine bir deneme* (F. Bakırcı, Çev.). Ankara: Ebabil.
- Locke, J. (2017). *Second treatise of government*. Jonathan Bennett.
- Machiavelli, N. (2008). *The prince* (J. B. Atkinson, Trans.). Indianapolis/ Cambridge: Hackett Publishing Company.
- Madison, J. (2001). Federalist No. 10. In G. W. Carey & J. McClellan (Eds.), *The Federalist* (Gideon ed., s. 42–48). Liberty Fund.
- Maine, H. S. (1885). *Popular government*. John Murray.
- Marx, K. and F. Engels (2015). *The communist manifesto* (Samuel Moore, Trans.). Penguin Random House UK.
- Marx, K. ve F. Engels (2020). *Komünist manifeste* (C. Üster ve N. Deriş, Trans.). İstanbul: Can Klasik.
- MEPs European Parliament. (19.12.2023). Members of the European Parliament. Erişim adrresi: <https://www.europarl.europa.eu/meps/en/home>
- Mitchell, M. M. (1931). *Emile Durkheim and the philosophy of nationalism*. *Political Science Quarterly*, 46(1), 87-106. <https://doi.org/10.2307/2143110>
- Mor, H. (2010). Avrupa (Birliği) Bütünleşme süreci ve sorunları. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14(1), 499-541.
- Mouffe, C. (2000). *The democratic paradox*. London/New York: Verso.
- Mouffe, C. (2011). *On the political*. Routledge: Taylor & Francis e-Library.
- Oppenheimer, F. (1984). *Devlet* (A. Şenel ve Y. Sabuncu, Çev.). İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Özarslan, B. B. (2005). Avrupa Birliği Komisyonu. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 5(2), 229-246.
- Özcan, M. S. Ö. (2019). Westphalian devletler sistemi ve modernleşmenin geleneksel dünyanın büyük güçleri olan imparatorluklara etkisi. *Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 5(1), 49-62.

- Özer, D. K. (2016). İnsan haklarının birleşmiş milletler'in kurumsal yapısı içinde korunması. *İşletme Fakültesi Dergisi*, 17(2), 205-234.
- Öztekin, A. (2016). *Siyaset bilimine giriş*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Pagels, E. H. (1994). *Adam, eva und die schlange: die geschichte der Sünde* (Neff, K. Trans.). Rowohlt Taschenbuch Verlag.
- Pareto, V. (1984). *The transformation of democracy* (R. Girola, Trans.). New Brunswick, U.S.A.: Transaction Books.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods* (3rd ed.). Sage Publications.
- Plautus, Titus Maccius (1895). *Plavti comoediae* (F. Leo, Ed.). Berolini Apvd Weidmannos.
- Redslob, R. (1923). *Histoire Des Grands Principes Du Droit Des Gens Depuis L'Antiquité Jusqu'à La Veille De La Grande Guerre*. Librairie Arthur Rousseau: Rousseau & cie, éditeurs, Paris.
- Rousseau, J. J. (1968). *The social contract*. London: Penguin Books.
- Rousseau, J. J. (2015). *Toplum Sözleşmesi* (V. Günyol, Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Sarıbay, A. Y. (2012). *Demokrasinin sosyolojisi*. İstanbul: Timaş.
- Sartori G. (2009). *La democracia en treinta lecciones edición a cargo de lorenza foschini* (Traducción de Alejandro Pradera). Taurus.
- Sartori, G. (1987). *The theory of democracy revisited*. New Jersey: Chatham House Publishers.
- Sartori, G. (2016). The theory of democracy revisited. In *Democracy: A Reader* (pp. 192-196). Columbia University Press.
- Schmidt, M. G. (2002). *Demokrasi kuramlarına giriş* (E. Köktaş, Çev.). Ankara: Vadi.
- Schumpeter, J. (1994). *Capitalism, socialism and democracy*. London and New York: Routledge.
- Sevinç, H. (2021). Antik Yunan'da siyasi yapı ve Aristo ile Platon özelinde siyasi düşünüş. *Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi (JEBPIR)*, 7(2) 209-223.
- Spinoza, B. (2007). *Theological political treatise* (M. Silverthorne And J. Israel Trans.). Cambridge University Press.
- Şöhret, M. (2012). Realizm çerçevesinde Avrupa birliğinin bütünleşmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(4), 288-330.
- Tezcan, E. (2007). *Avrupa Birliği Komisyonu* (Vol. 5). Ankara: USAK Books.
- Tonus, Ö. and S. Baykal (2003). "Avrupa Birliği anayasa taslağı üzerine değerlendirmeler". *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, XIX(1-2), 115-132.
- Uluslararası Adalet Divanı Statüsü. (2010). Birleşmiş Milletler Antlaşması ve Uluslararası Adalet Divanı statüsü. BM. Erişim adresi: <https://turkiye.un.org/tr/33499-birle%C5%9Fmi%C5%9F-miletler-antla%C5%9Fmas%C4%B1>
- United Nations. (1945). *Charter of the United Nations*. Retrieved June 27, 2025, from <https://www.un.org/en/about-us/un-charter>
- Uygun, O. (2008). İbni Haldun'un toplum ve devlet kuramı (No. 16). On iki Levha Yayıncılık.
- Weber, M. (1922). *Wirtschaft und gesellschaft. Grundriss der verstehenden soziologie*. Mohr-Siebeck, Tübingen.

- Weber, M. (1971). *Gesammelte politische schriften*. J. C. B. Mohr (Paul Siebeck) Tübingen.
- Weber, M. (1994). *Weber: Political writings*. Cambridge University Press.
- Weiss, T. G. (2015). The united nations: Before, during and after 1945. *International Affairs*, 91(6), 1221-1235.
- Yalvaç, F. (2018). Devlet. Ş. Kardaş ve A. Balci (Ed.), *Uluslararası ilişkilere giriş (Tarih, Teori, Kavram ve Konular içinde* (ss. 311-321). İstanbul: Küre Yayınları.
- Yayla, A. (2015). *Siyaset bilimi*. İstanbul: Adres Yayınları.